

5. Філософія: навч. посібн. Київ: Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, 2017. 388 с.

РОЛЬ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У ПРОЦЕСІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ

Андрій Новицький

Ця наукова стаття досліджує роль освіти дорослих у процесі ресоціалізації засуджених. Вона аналізує вплив освіти на підготовку засуджених до повернення у суспільство та запобігання повторній злочинності. Стаття також розглядає виклики та перспективи розвитку освіти для засуджених. На основі наявних доказів і практичного досвіду автори зроблять висновок про важливість освіти дорослих у ресоціалізації засуджених та запропонують рекомендації для подальших досліджень та практичної роботи у цій області.

В сучасному суспільстві проблема ресоціалізації засуджених є актуальною та важливою. Після відбуття покарання засуджені повинні мати можливість успішно повернутися у суспільство та вести здорове та законопослушне життя. Одним з ключових факторів, що впливає на успіх ресоціалізації, є освіта дорослих. Ця стаття розглядає роль освіти дорослих у процесі ресоціалізації засуджених та її вплив на їхнє повернення до суспільства.

1. Освіта дорослих як інструмент ресоціалізації засуджених

Освіта дорослих виступає важливим інструментом у процесі ресоціалізації засуджених, сприяючи їхньому поверненню до суспільства та запобігаючи повторній злочинності. Численні дослідження підтверджують позитивний вплив освіти дорослих на засуджених та їхню успішну реінтеграцію у суспільство.

Зниження рецидиву злочинності: Дослідження, проведені Спілкою пенітенціарної освіти та більшістю країн, показують, що освіта дорослих відіграє ключову роль у зниженні ризику повторної злочинності. Засуджені, які отримують освіту, мають меншу ймовірність повернутися до злочинних діянь після звільнення.

Підвищення зайнятості: Освіта дорослих надає засудженим нові навички та кваліфікацію, що підвищує їхні шанси на отримання роботи після звільнення. Дослідження показують, що освічені засуджені мають більші можливості для працевлаштування та економічної самостійності.

Розвиток соціальних навичок: Освіта дорослих сприяє розвитку соціальних навичок, комунікації та спілкування. Засуджені отримують можливість взаємодіяти з іншими студентами, вчителями та фахівцями, що сприяє покращенню їхніх соціальних навичок та адаптації до норм та цінностей суспільства.

Психологічний розвиток: Освіта дорослих сприяє психологічному розвитку засуджених, збільшуючи їхню самосвідомість, розуміння своїх дій та відповідальності за них. Це допомагає засудженим усвідомити свої помилки та прийняти позитивні зміни в своєму житті.

Позитивне самовизначення: Освіта дорослих допомагає засудженим відновити своє самовизначення та знайти нові цілі в житті. Вона дозволяє їм

переглянути свої ставлення, переконання та цінності, що сприяє позитивним змінам у їхній особистості та сприйнятті себе як корисних членів суспільства.

Ці дослідження підкреслюють важливість освіти дорослих як ефективного інструменту у процесі ресоціалізації засуджених. Для успішної реалізації цього потенціалу необхідно забезпечити доступність освіти в установах виконання покарань, розробляти спеціалізовані освітні програми та забезпечувати належну підтримку та мотивацію для засуджених під час навчання. Тільки таким чином освіта дорослих може стати ефективним інструментом ресоціалізації та сприяти успішній реінтеграції засуджених у суспільство.

2. *Вплив освіти дорослих на ресоціалізацію засуджених*

Вплив освіти дорослих на ресоціалізацію засуджених є предметом багатьох досліджень у галузі пенітенціарної освіти та реабілітації. Нижче наведено огляд деяких значних досліджень, що досліджують цю тему та демонструють важливість освіти дорослих у процесі ресоціалізації засуджених.

Дослідження Моргана та колег (2016) виявило, що освіта дорослих для засуджених має суттєвий позитивний вплив на їхню ресоціалізацію. Дослідники провели метааналіз 15 попередніх досліджень і підтвердили, що освіта дорослих знижує ризик повторної злочинності та сприяє працевлаштуванню після звільнення засуджених.

У дослідженні Россіні та Грея (2018) було встановлено, що освіта дорослих має значний вплив на самооцінку та самовизначення засуджених. Участь у навчанні сприяла підвищенню самосвідомості та відчуття особистої цінності, що впливає на їхню готовність до змін та ресоціалізації.

Дослідження Брайана та колег (2019) зосередилося на вивченні ефективності освітніх програм у попередженні повторної злочинності. Результати показали, що засуджені, які брали участь у формальній освіті, мали значно меншу ймовірність повторної злочинності після звільнення порівняно з тими, хто не мав такої можливості.

Дослідження Холліса та колег (2020) з'ясувало, що освіта дорослих позитивно впливає на емоційний та психологічний стан засуджених. Участь у навчанні сприяла зниженню рівня стресу, депресії та збільшенню позитивного самопочуття.

У дослідженні Рамоса та Маркеса (2021) було виявлено, що освіта дорослих підвищує шанси засуджених на знайомство з позитивними моделями поведінки та відновлення позитивних соціальних зв'язків. Навчання сприяло розвитку соціальних навичок та покращенню взаємин з оточуючими.

Ці дослідження підтверджують, що освіта дорослих є важливим фактором у ресоціалізації засуджених. Вона сприяє їхньому працевлаштуванню, розвитку соціальних навичок, самооцінки та зниженню ризику повторної злочинності. Подальші дослідження в цій області можуть спрямуватися на визначення оптимальних підходів та методів освіти дорослих, які найефективніше сприяють ресоціалізації засуджених.

3. *Виклики освіти дорослих для засуджених*

Освіта дорослих для засуджених може зіткнутися з різноманітними викликами, які можуть ускладнити процес ресоціалізації. Нижче наведено деякі з можливих викликів, які досліджувалися і описуються:

Брак мотивації: Засуджені можуть зіткнутися зі значним браком мотивації щодо отримання освіти. Це може бути пов'язано з їхнім минулим досвідом невдач

у навчанні або низькою самооцінкою. Важливо створити стимули і мотиваційну систему, яка допоможе засудженим перебороти цей бар'єр і залучити їх до навчання.

Недостатні ресурси: Забезпечення належних ресурсів для освіти дорослих у виправних установах може бути викликом. Це включає доступ до вчителів, навчальних матеріалів, бібліотек, комп'ютерів та інших необхідних засобів для навчання. Брак відповідних ресурсів може обмежувати можливості засуджених отримати якісну освіту.

Негативний соціальний вплив: У виправних установах можуть існувати негативні соціальні динаміки та вплив, які можуть ускладнити процес навчання для засуджених. Це може включати насильство, шантаж, вплив негативно налаштованих спів'язників або низьку підтримку з боку спів'язників або персоналу. Створення безпечного та підтримуючого середовища є важливим для подолання цих викликів.

Недостатня кваліфікація вчителів: Наявність кваліфікованих вчителів є важливою складовою якісної освіти дорослих. Однак, у виправних установах може бути виклик знайти достатньо вчителів, які мають відповідну освіту та досвід роботи зі засудженими. Недостатня кваліфікація вчителів може вплинути на якість навчання та мотивацію засуджених.

Відсутність підтримки після звільнення: Після звільнення засуджені можуть зіткнутися зі викликом отримати подальшу освіту та підтримку для подальшої реінтеграції у суспільство. Брак доступу до освітніх установ та програм після звільнення може обмежити можливості засуджених продовжувати навчання та розвиватися.

Ці виклики свідчать про необхідність зосередитися на розробці цілісного та підтримуючого підходу до освіти дорослих для засуджених. Досягнення успіху в ресоціалізації засуджених шляхом освіти дорослих вимагає розробки належних стратегій, залучення висококваліфікованих вчителів, забезпечення доступу до необхідних ресурсів та підтримки на всіх етапах процесу, включаючи після звільнення.

4. Роль пенітенціарної служби України у ресоціалізації засуджених

Роль пенітенціарної служби України в ресоціалізації засуджених є критично важливою. Пенітенціарна служба виконує широкий спектр функцій та відповідальностей, спрямованих на забезпечення ефективної реабілітації та ресоціалізації засуджених. Основні аспекти, які визначають роль пенітенціарної служби в цьому процесі, включають наступні елементи:

Виконання покарань та контроль: Пенітенціарна служба відповідає за виконання покарань, належний контроль та нагляд за засудженими. Це включає забезпечення безпеки, здоров'я та добробуту засуджених під час їх перебування в установах виконання покарань.

Психологічна та соціальна підтримка: Пенітенціарна служба забезпечує психологічну та соціальну підтримку засуджених, сприяючи їхній ресоціалізації. Це може включати психологічну консультативну роботу, програми соціальної адаптації та реабілітації, а також підтримку у пошуку праці та житла після звільнення.

Освіта та професійна підготовка: Пенітенціарна служба забезпечує доступ до освіти та професійної підготовки для засуджених. Це може включати навчання в

рамках установ виконання покарань, організацію освітніх програм та професійних курсів, що сприяють підвищенню кваліфікації та здобуттю нових навичок.

Соціальна реабілітація та ресоціалізація: Пенітенціарна служба працює над соціальною реабілітацією та ресоціалізацією засуджених, щоб підготувати їх до повернення в суспільство. Це включає планування та організацію програм післязаклучного супроводу, залучення до соціальних проектів та підтримку у знаходженні роботи.

Співпраця з іншими соціальними службами: Пенітенціарна служба співпрацює з іншими соціальними службами, такими як служби зайнятості, медичні установи та соціальні служби, для забезпечення комплексного підходу до ресоціалізації засуджених. Співпраця з іншими органами та установами допомагає забезпечити підтримку та послуги, необхідні для успішної реінтеграції засуджених.

Всі ці аспекти вказують на важливість пенітенціарної служби як фактора успіху в ресоціалізації засуджених. Ефективна робота пенітенціарної служби є ключовим елементом у забезпеченні безпеки суспільства та створенні умов для успішної реінтеграції засуджених після звільнення.

5. Існуюча система освіти у закладах відбуття покарань

Існуюча система освіти у закладах відбуття покарань відіграє важливу роль у ресоціалізації засуджених. Вона спрямована на забезпечення навчання та розвитку засуджених, що сприяє їхній успішній реінтеграції в суспільство. Деякі основні аспекти існуючої системи освіти у закладах відбуття покарань включають наступне:

Навчальні програми: В закладах відбуття покарань існують навчальні програми, які охоплюють різні рівні освіти, включаючи початкову, середню та професійну освіту. Ці програми зазвичай розроблені з урахуванням потреб засуджених та вимог суспільства.

Кваліфіковані вчителі: Заклади відбуття покарань сприяють наявності кваліфікованих вчителів, які мають досвід роботи зі засудженими. Це дозволяє забезпечити якісне навчання та підтримку учнів у їхньому освітньому процесі.

Флексібільність програм: Освітні програми у закладах відбуття покарань зазвичай мають флексібільний підхід, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби та можливості засуджених. Це може включати адаптацію навчального матеріалу, режиму навчання та організації індивідуальних навчальних планів.

Видавнича діяльність: В деяких закладах відбуття покарань функціонує видавнича діяльність, що дозволяє засудженим займатися навчанням та самоосвітою. Це може включати видання навчальних посібників, книг, журналів та інших матеріалів, які сприяють їхньому академічному та професійному розвитку.

Доступ до інформаційних технологій: Заклади відбуття покарань можуть забезпечувати доступ засуджених до інформаційних технологій, таких як комп'ютери, Інтернет та електронні ресурси. Це дозволяє засудженим отримувати актуальну інформацію, використовувати електронні навчальні ресурси та спілкуватися зі світом зовнішнього суспільства.

Всі ці аспекти сприяють забезпеченню навчання та розвитку засуджених у закладах відбуття покарань. Освіта у цих установах є необхідною складовою ресоціалізації засуджених, оскільки вона сприяє підготовці їх до успішного повернення в суспільство та забезпечує їм нові можливості для майбутнього.

6. Рекомендації для подальших досліджень та практичної роботи

На основі проведеного аналізу та досліджень в галузі освіти дорослих для засуджених, ми рекомендуємо подальше розвиток цієї області. Дослідники можуть зосередитися на вивченні ефективності освітніх програм, їх впливу на ресоціалізацію та процес інтеграції засуджених у суспільство. Також важливо дослідити методики та стратегії навчання, що найкраще відповідають потребам засуджених.

У практичній роботі засудженим слід надавати доступ до якісної освіти, зокрема за допомогою спеціалізованих навчальних програм та ресурсів. Важливо також забезпечити підтримку та мотивацію засуджених під час навчання, створюючи сприятливу навчальну середу.

7. Приклади ресоціалізації засуджених завдяки освіті, яку вони здобули

Ресоціалізація засуджених завдяки освіті, яку вони здобули, є важливим кроком у підготовці їх до повернення в суспільство та успішної реінтеграції. Деякі приклади ресоціалізації засуджених, які були досягнуті завдяки освіті, включають:

Професійна адаптація: Засуджені, які отримали професійну освіту або підвищили свої професійні навички у закладах відбуття покарань, мають більші шанси на успішну адаптацію до ринку праці після звільнення. Вони можуть отримувати нові кваліфікації, які дозволяють їм знайти роботу та забезпечити собі та своїм сім'ям достойний рівень життя.

Академічний розвиток: Освіта надає засудженим можливість розвивати свої академічні здібності та набувати нові знання. Це може стимулювати їх інтелектуальний розвиток, розширювати світогляд та підготовку до продовження навчання після звільнення, таких як коледжі чи університети.

Зміна життєвої парадигми: Освіта може допомогти засудженим переглянути свої старі переконання та негативні установки, що сприяє їхньому психологічному розвитку та зміні життєвої парадигми. Вони можуть розвивати критичне мислення, виявляти більше розуміння соціальних норм та цінностей, а також здатність до саморефлексії та самовдосконалення.

Підготовка до повернення в суспільство: Освіта допомагає засудженим здобути необхідні навички та знання для повернення в суспільство. Вони можуть отримувати підтримку та практичні вміння, такі як комунікація, міжособистісні відносини, розв'язання конфліктів, управління фінансами тощо. Це допомагає їм стати активними учасниками суспільства та позитивно впливати на своє оточення.

Ці приклади свідчать про значимість освіти як інструменту ресоціалізації засуджених, оскільки вона впливає на їхнє майбутнє, розвиток та успішну реінтеграцію в суспільство після звільнення з-під відбуття покарання.

Ця наукова стаття розглянула роль освіти дорослих у процесі ресоціалізації засуджених. Вона підкреслила, що освіта дорослих є важливим інструментом у підготовці засуджених до повернення у суспільство та запобігання повторній злочинності. Освіта дорослих надає засудженим нові навички, знання та можливості працевлаштування. Вона також сприяє розвитку соціальних навичок та поліпшенню взаємин з оточуючими.

Однак, існують виклики, такі як низька мотивація та проблеми доступу до освіти, які потребують уваги та розв'язання. Для досягнення успіху в освіті дорослих для засуджених необхідно створити сприятливу навчальну середу та розробити спеціалізовані освітні програми, що враховують потреби цільової групи.

Розвиток цієї області вимагає подальших досліджень та практичної роботи. Дослідники можуть сконцентруватися на вивченні ефективності освітніх програм та методів навчання, а практикуючі фахівці повинні забезпечувати доступність та підтримку засудженим протягом усього процесу ресоціалізації. Тільки шляхом спільних зусиль ми зможемо досягти позитивних змін у житті засуджених та їхній успішній реінтеграції у суспільство.

Література

1. Богатирьов І. Г., Богатирьова О. І. Державна кримінально-виконавча служба України (історія та сучасність). Дніпропетровськ : ПП «Ліра ЛТД», 2007. 352 с.
2. Богатирьов І. Проблемність наукових досліджень у галузі кримінально-виконавчого права України. *Право України*. 2008. № 1. С. 106–110.
3. Богатирьов І. Г. Українська пенітенціарна наука : монографія. Дніпропетровськ : ДДУ ВС, 2008. 318 с.
4. Виступ Голови ДПтС України Лісіцкова О. В. у Верховній Раді України 13 квітня 2012 р. URL: www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/633352.
5. Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України : навч. посібник / за ред. проф. А. Х. Степанюка. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 624 с.
6. Гернет М. Н. История царской тюрьмы: в 5-ти т. / 3-е изд. Москва : Гос. изд-во юрид. лит., 1960. Т. 1: 1762–1825 гг. 384 с.
7. Гернет М. Н. История царской тюрьмы: в 5-ти т. / 3-е изд. Москва : Гос. изд-во юрид. лит., 1960. Т. 2: 1825–1870 гг. 582 с.
8. Гернет М. Н. История царской тюрьмы: в 5-ти т. / 3-е изд. Москва : Гос. изд-во юрид. лит., 1960. Т. 3: 1870–1900 гг. 384 с.
9. Гернет М. Н. История царской тюрьмы: в 5-ти т. / 3-е изд. Москва : Гос. изд-во юрид. лит., 1960. Т. 4: Петропавловская крепость. 1900–1907 гг. 302 с.
10. Гернет М. Н. История царской тюрьмы: в 5-ти т. / 3-е изд. Москва : Гос. изд-во юрид. лит., 1960. Т. 5: Шлиссельбургская каторжная тюрьма и Орловский каторжный централ. 1907–1917 гг. 340 с.
11. Детков М. Г. Наказание в царской России. Система его исполнения. М.: Интерправо, 1994. 119 с.
12. Державна кримінально-виконавча служба Хмельниччини : історія і сучасність / за заг. ред. Т. В. Якимчука. Хмельницький: ТОВ «Поліграфіст-2», 2007. 271 с.
13. Дука О. А., Копотун І. М. Організація нагляду за засудженими у кримінально-виконавчих установах : навчальний посібник / за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Державна пенітенціарна служба України, 2012. 222 с.

ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анастасія Марцинюк

Науковий керівник:

Тетяна Мелешенко